

Spionage in mailboxen van or-en kaderleden

'Stasi aan de Maas'

De or van Maastricht kan niet meer veilig zijn werk doen. De gemeente spioneerde in de mailboxen van onder meer or-leden en vakbondskaderleden op verdenking van het lekken van notulen.

Ook werden ambtenaren op intimiderende wijze onderzocht en liet de gemeente onderzoek doen naar de mogelijkheid om kritische medewerkers te ontslaan. Het is medio december 2018 als or-voorzitter Helga Krapels van de gemeente Maastricht verheugd reageert op de uitspraak van de Ondernemingskamer die de gemeente verbiedt een verhuizing van 56 ambtenaren in gang te zetten. De gemeente had ten onrechte de ondernemingsraad genegeerd die over de sociale gevolgen van de verhuizing voor de medewerkers nog advies wil uitbrengen. 'Een mooie overwinning voor de medezeggenschap, de eerste slag is binnenvallen,' zegt Krapels. 'Maar we gaan er niet uitbundig over doen. De race om een goede overgangsregeling voor de medewerkers is nog niet gelopen.' De or had bij de Ondernemingskamer (OK) beroep aangetekend tegen een zogeheten 'ontvlechtsbesluit' om de informatiediensten en de salaris- en personeelsadministratie van Maastricht onder te brengen in een – samen met gemeenten Heerlen en Sittard op te richten – Shared Service Center (SSC-ZL) met Heerlen als vestigingsplaats. Deze bundeling van activiteiten zou kostenvoordelen en een betere kwaliteit dienstverlening opleveren. Half januari 2019 blijkt er inderdaad

weinig reden tot uitbundigheid, als in de openbaarheid komt dat de gemeente Maastricht het bedrijfsrecherchebureau Hoffman in de zomer van 2018 opdracht heeft gegeven in de mailboxen van 41 ambtenaren te spioneren. Onder hen een aantal or-leden en andere medewerkers die kritisch stonden tegenover de medewerking van de gemeente aan het SSC-ZL, vanwege de verslechterde arbeidsvoorwaarden en het ontbreken van een sociaal plan met de bonden. Helga Krapels: 'We waren ronduit geschokt, we vielen van onze stoel, toen we hoorden dat er in de mailboxen van de or-leden was gesnuffeld. Het wantrouwen ten opzichte van de werkgever was al groot. Een nóg onveiliger werksfeer en grotere vertrouwenskloof is nauwelijks voorstelbaar. Het personeel is aangeslagen.'

Intimiderend

De detectives waren aan het werk gezet door de inmiddels gepensioneerde gemeentesecretaris Piet Buijtel van Maastricht. Bij een vergadering van het bestuur van het Shared Service Center opperden wethouders Piet Meekels van Sittard en wethouder John Aarts van Maastricht de mogelijkheid om dwarsliggende ambtenaren te ontslaan en daarmee verdere vertraging van de oprichting van het SSC-ZL te voorkomen. De VVD-er Aarts, die in Maastricht na

13 jaar vrijwel ononderbroken wethouderschap bekend staat als een "machtspoliticus pur sang", was wel genegen daar onderzoek naar te laten doen.

De conceptnotulen van de bestuursvergadering met de passage over het ontslag werden digitaal naar een aantal personen verstuurd. Een notuliste die niet wist dat de notulen vertrouwelijk waren, stuurde ze door naar meer mensen in het stadhuis, onder wie drie kritische ambtenaren en or-leden. De notulen droegen niet het stempel 'vertrouwelijk'.

Toch wilde de gemeente onderzoeken wie de notulen lekte. Daartoe werden de e-mails van 41 ambtenaren in het geheim gelezen en een aantal van hen op intimiderende wijze door de detectives ondervraagd. Daarmee handelde gemeente in strijd met de privacywetgeving. Volgens landsadvocaat Pels Rijcken, die een second opinion heeft uitgevoerd naar aanleiding van de spionagezaak, is er gehandeld in strijd met een uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Die houdt in dat er niet mag worden gekeken in mailboxen van personeel, als het personeel daar niet van op de hoogte is gesteld. Iets dat wees op een 'lek' werd overigens niet gevonden in mailboxen. De gemeente moest zijn excuses aanbieden aan vier ondervraagde ambtenaren, die na hun verhoor spraken over een "Stasi aan de Maas", verwijzend naar de Oost-Duitse staatsveiligheidsdienst die actief was tot 1989.

'Misdragingen'

Tijdens een door de oppositie van Maastricht aangevraagd raadsdebat

NOL ROBERTS

Vlnr: wethouder Jim Janssen, notulist, wethouder John Aarts, burgemeester Annemarie Penn-Te Strake

(half februari) over de spionage-affaire, verklaarde wethouder Jim Janssen (personeelszaken en organisatie) 'maandenlang niets te hebben geweten' van het recherche-onderzoek. 'Maar', voegde hij eraan toe, 'de gemeente staat wettelijk niets in de weg de integriteit van ambtenaren te onderzoeken als er aanwijzingen zijn voor misdragingen, ook als die meldingen van buiten de gemeentelijke organisatie komt.' Op de vraag van de oppositie of er in dit geval sprake was van serieuze aanwijzingen van misdragingen, moest Janssen echter het antwoord schuldig blijven. Wethouder Aarts verdedigde zich in het debat met

de opmerking dat zijn toestemming voor het recherche-onderzoek alleen diende om daarmee aan te tonen 'dat je kritische medewerkers zoals or-leden niet kunt ontslaan.' Enig hooggeklach was daarop hoorbaar op de publieke tribune, waar ook de voltallige or aanwezig was.

Politieke beslissing

Terug naar de twee vonnissen van de Ondernemingskamer over de adviesrol van de or van de gemeente Maastricht in het dossier SSC-ZL. Reeds in 2016 besloot de or negatief te adviseren, omdat een positieve uitkomst van de businesscase SSC-ZL volgens de or

'steeds meer afbrokkelde'. De businesscase zou uiteindelijk meer geld kosten dan het kon opleveren. Ambtenaren van Maastricht was het ook opgevallen dat het SSC-ZL met verouderde ict-infrastructuur werkte. Bovendien ontbrak een sociaal plan met de bonden over de overstap van de ambtenaren. Het negatieve advies van de or legde de gemeente naast zich neer. Daarbij beriep de gemeente zich op het primaat van de politiek, dat de medezeggenschap bij de oprichting van een dienstencentrum door gemeenten uitzondert van zijn adviesbevoegdheden. Omdat de or het daarmee oneens was, stapte die in 2017 naar de Ondernemingskamer om alsnog zijn adviesrecht op te eisen. De rechter bevestigde echter het primaat van de politiek. Krapels: 'Jammer, want wij vinden dat medezeggenschap invloed moet

Een nóg onveiliger werksfeer en grotere vertrouwenskloof is nauwelijks voorstelbaar.

Or-voorzitter Helga Krapels

kunnen uitoefenen over de personele gevolgen van een politieke beslissing zoals een verhuizing van ambtenaren. Tegen deze primaat van de politiek-uitspraak van de Ondernemingskamer is de or ook in cassatie gegaan. Die procedure loopt nog.' En ook toenmalig (in 2017) or-voorzitter Lewie Bernards vindt: 'Wanneer een or over een ingrijpende kwestie als deze niet mag oordelen, kunnen we beter stoppen met medezeggenschap bij de overheid.'

Slechte arbeidsvoorwaarden

In het najaar van 2018 besloot de or van Maastricht, na ruggespraak met medezeggenschapsadvocaat Loe Sprengers, andermaal tot een gang naar de Ondernemingskamer om de verhuizing naar het SSC, die per 1 januari 2019 de eerste fase moest ingaan, onmiddellijk stop te laten zetten. Er was immers geen akkoord over een sociaal plan, dat een aantal verslechterde arbeidsvoorwaarden bevatte voor de Maastrichtse medewerkers die in SSC in Heerlen aan het werk moesten. Het principe-akkoord dat Maastricht met FNV Overheid en CNV Publiek Zaak had afgesloten, was door de gemeente niet binnen de afgesproken termijn voorgelegd aan de medewerkers.

Deze uitspraak verheldert de bevoegdheden van de medezeggenschap.

'Had er een goed sociaal plan gelegen waar het personeel mee had ingestemd, dan had de or over de overstap naar het SSC-ZL ook positief kunnen adviseren,' zegt Helga Krapels. 'Maar daar kon nu geen sprake van zijn. Medewerkers zouden voor het heen-en-weer-reizen naar Heerlen tot enkele honderden euro's per jaar uit eigen zak moeten bijbetalen. Ook moesten de medewerkers een loopbaangarantie van maximaal vijf jaar accepteren. Daarna had de gemeente de handen vrij om bij "zogenaamde onvoorziene omstandigheden" arbeidsplaatsen te schrappen, terwijl de or en bonden om baanzekerheid hadden gevraagd. Uiteindelijk waren slechts zes bestaande arbeidsvoorwaardenregelingen in de overgangsregeling overgenomen, wat zorgde voor veel onzekerheid en onrust onder het personeel. Desondanks besloot de gemeente de overgangsregeling eenzijdig vast te stellen met het argument: "Geen overeenstemming met bonden en personeel? Dan drukken we de regeling eigenhandig door." Als or waren we lastpakken, hoewel de or helemaal geen gevecht wilde blijven voeren. Om eruit te komen heeft de or voor de gemeente over vier items nog vragen op papier gezet, zodat met een aangepaste overgangsregeling de gang naar de Ondernemingskamer niet nodig was geweest. Maar antwoorden bleven uit, ook na vijf weken wachten.'

Forse domper

Dus werd de gemeente Maastricht door de or voor de tweede keer voor de Ondernemingskamer gedaagd. Met ditmaal als vonnis, eind november 2018, van de OK dat de or ten onrechte geen invloed heeft kunnen uitoefenen op de besluitvorming rond het SSC-ZL. Met als consequentie voor de gemeente Maastricht dat die 'alle handelingen die met de plaatsing van personeel bij het

SSC-ZL samenhangen dient stop te zetten.'

Helga Krapels: 'Het zogenoemde ontvlechtingsbesluit kan dankzij de bemoeienis van de or voorlopig in de ijskast. Naar de uitspraak van de Ondernemingskamer is ook met spanning uitgekeken door andere gemeentelijke ondernemingsraden die met shared servicecentra te maken krijgen. Deze uitspraak verheldert de bevoegdheden van de medezeggenschap.' Dat kort na het vonnis van de Ondernemingskamer aan het licht kwam dat de gemeente Maastricht al maanden daarvoor or-leden en vakbondskaderleden liet doorlichten op mogelijke onwettige acties die de inrichting van het SSC-ZL 'frustreren', zoals wethouder Aarts het uitdrukte, zorgde voor een forse domper bij or en medewerkers op het stadhuis. Als werkgever is Maastricht inmiddels de risee van bestuurlijk Nederland, terwijl ook burgemeester mevrouw Penn-Te Strake, met nota bene het onderwerp integriteit in portefeuille, verwijten krijgt over haar gebrek aan leiderschap in de spionage-affaire. Dat er door rechercheurs gespit werd in mailboxen was haar volledig ontgaan, al kon ze daar niet de voltallige oppositie voor honderd procent van overtuigen. 'Maar met de kennis van nu,' antwoordde de burgemeester, 'was de methodiek van mailboxen controleren een te zwaar middel. Als we dat tevoren hadden geweten, was het niet gebeurd. Medezeggenschap is cruciaal voor het functioneren van een organisatie.' Ondertussen wacht de or met belangstelling op de uitkomst van een nieuw onderzoek van de Arbeidsinspectie naar intimidatie en pesten van ambtenaren op het stadskantoor in Maastricht. Er lijkt niets geleerd te zijn van een eerdere inspectie die in 2016 en 2017 plaatsvond. **I**